

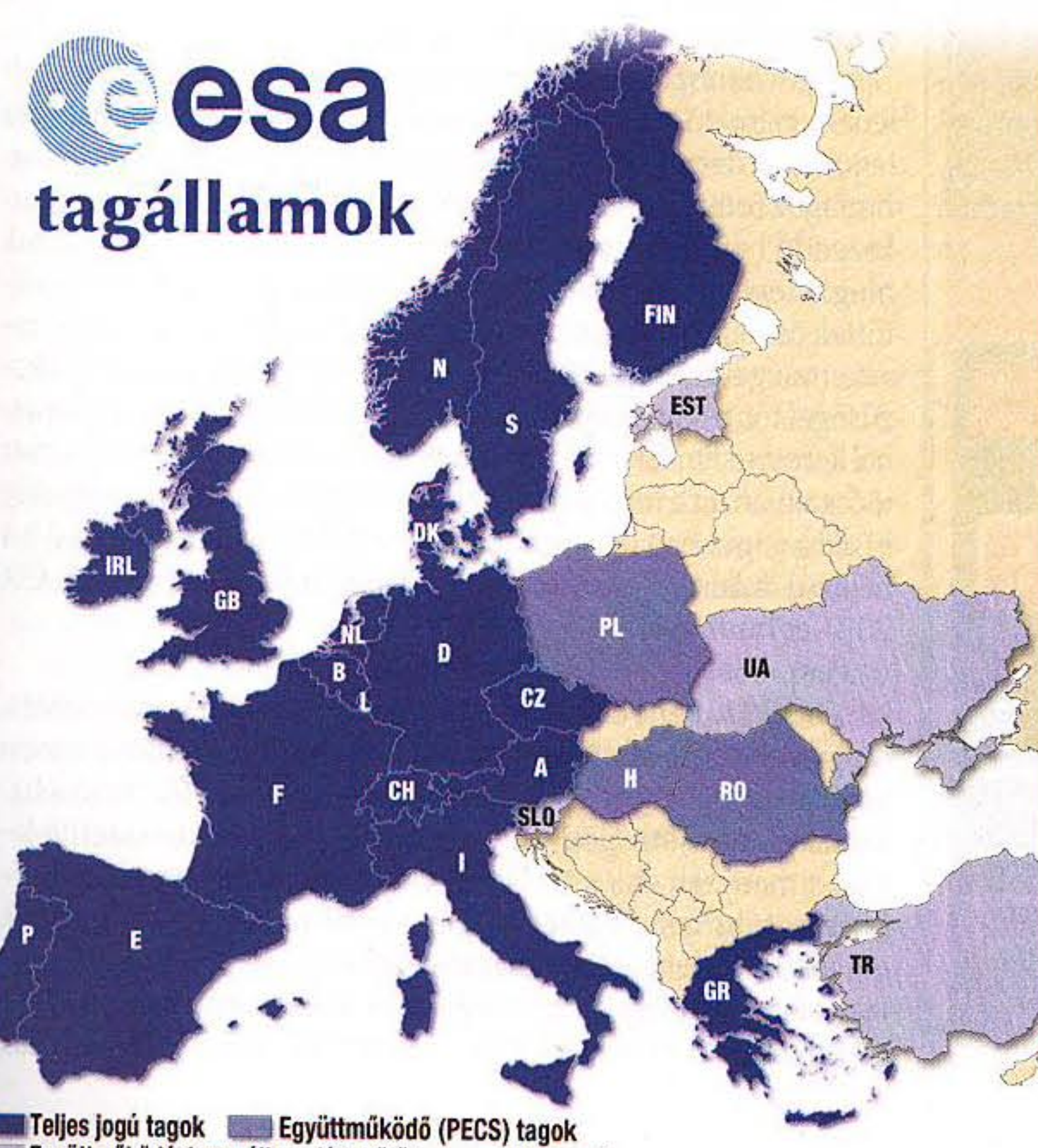
Súlytalanságra ítéelve

Magyarország még a térség – nem túl sokat költő – országaival szemben is lemaradhat a gyorsuló űripari versenyben, mert nem csatlakozik az Európai Űrügynökséghez.

Csaknem tízezer jelentkeztek űrhajósna az Európai Űrügynökség (ESA) által meghirdetett négy pozícióra. A kontinens független űrtevékenységét kezelő szervezet sokasodó teendői miatt döntött úgy tavaly, hogy bővíti az európai asztronauták számát. A feladatra 27 és 37 év közötti, jó fizikai állapotú, angolul és lehetőleg oroszul is beszélő tudósokat toboroztak az ügynökség tagállamaiban. Az újdonsült űrhajósok ezen a nyáron utazhatnak először a 360 kilométeres magasságban, Föld körüli pályán keringő Nemzetközi Űrállomásra, néhány év múlva pedig az első európai űrhajó legénységként vonulhatnak be a történelembe.

Magyarok azonban egyelőre bizonyosan nem lesznek közöttük: amíg ugyanis az ország nem az ESA tagja, csupán az ügynökség

együttműködő partnere (Plan for European Cooperating States – PECS), a hazai potenciális asztronauták nem pályázhatnak. Ennél komolyabb hátrány éri a vállalkozásokat. „A teljes jogú ESA-tagság biztosítaná, hogy a magyar cégek érdemben bekapcsolódhassanak az európai űrprogramokba” – hívja fel a figyelmet Bárczy Pál, a szektorban tevékenykedő hazai cégeket összefogó szervezet, a Magyar Űripari Klaszter elnöke. Az ESA az európai űripari vállalkozások fő megrendelőjeként központi szereplő a piacon. Ezt felismerve Csehország az idén – a térségből elsőként – teljes jogú tagja lett az ügynökségnek, miután Mirek Topolánek kormányfő személyesen utazott el az ESA párizsi székhelyére. Románia 2008-ban szintén bejelentette csatlakozási szándékát. Nálunk azonban annak ellenére nem született meg a politikai akarat a partnerséghez.

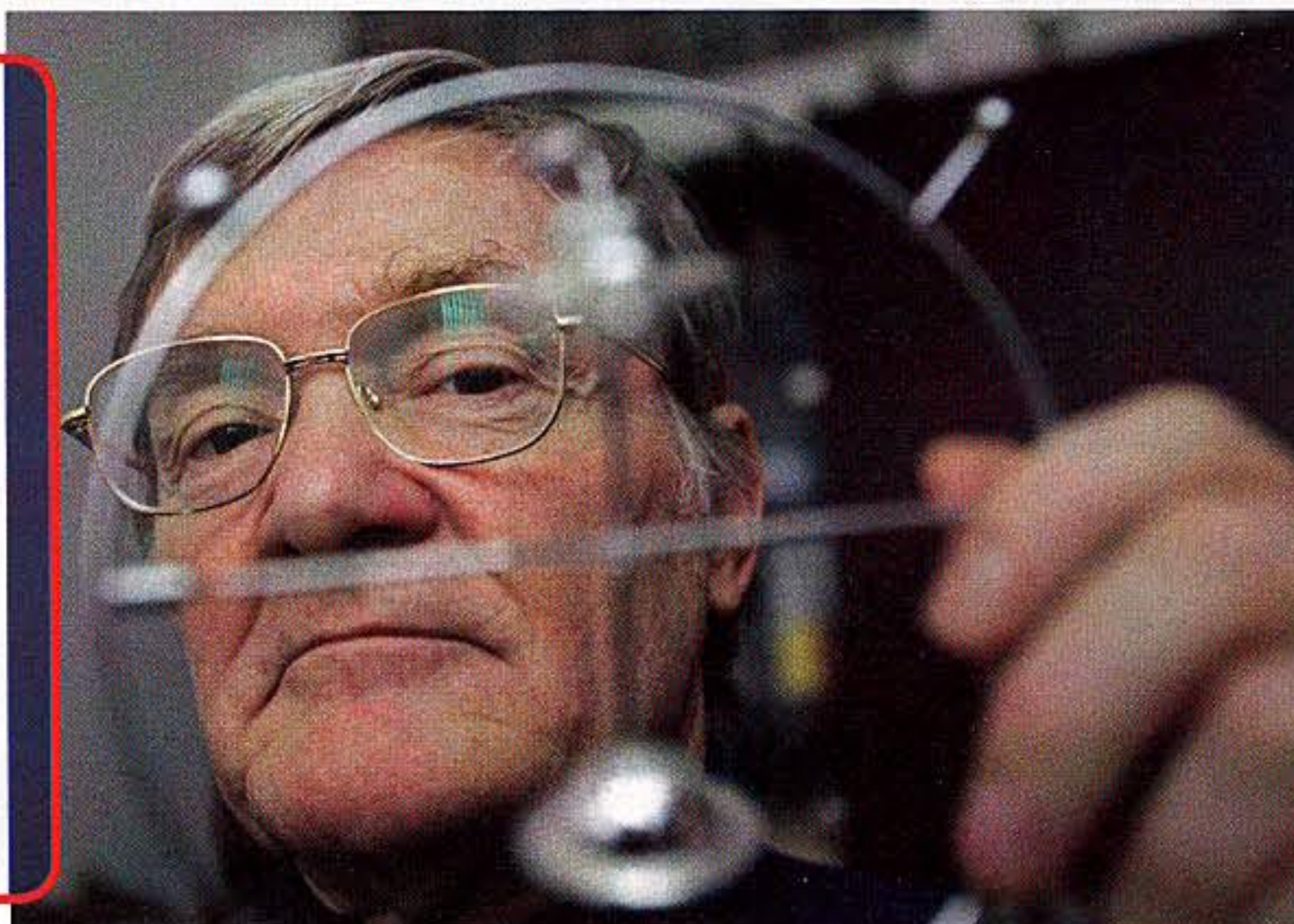
Unió kapcsolat

Szervezetileg az Európai Uniótól elkülönülten működik az 1976-ban életre hívott Európai Űrügynökség, amely tagjai, valamint az együttműködő országok hozzájárulásából gazdálkodik. A két szervezetben képviselt államok sora nem fedi egymást: az ESA 18 teljes jogú tagállamában a két kakuktkojás Svájc és Norvégia nem tagja az EU-nak, míg **11 uniós tagállam, köztük Magyarország nem teljes jogú tagja az ESA-nak.** Az ügynökség és az EU 2004 óta szorosan együttműködik az önálló európai űrtevékenység kialakításában, 2007-től pedig az Európai Űrpolitika teljesítésében, így olyan közös projektek, mint például a Galileo navigációs rendszer vagy a Kopernikus környezetvédelmi és biztonsági célú alkalmazásokat összefogó program megvalósításában. Ezzel új lehetőségek nyíltak ugyan, de az ügynökségben nem képviselt országok kizárólag az uniós forrásokhoz és pályázatokhoz férhetnek hozzá. További hátrány számukra, hogy a politika legfőbb technikai végrehajtója nem az EU, hanem az ESA.

2009. március 12-18. FIGYELŐ 19

GAZDASÁG+POLITIKA

Bárczy Pál, a Magyar Űripari Klaszter elnöke szerint a teljes jogú ESA-tagság biztosítaná, hogy Magyarország érdemben bekapcsolódhasson az európai űrprogramokba.

Both Előd, a Magyar Űrkutatói Iroda igazgatója úgy véli, minőségben és mennyiségben is győznenék a megszorított feladatokat.

rosabbra fűzésére, hogy a régió országai közül 1991-ben elsőként írtunk alá együttműködési szerződést az ESA-val, majd kötöttünk partnerségi szerződést 2003-ban. Azóta Jean-Jacques Dordain, az ügynökség igazgatója többször is hangoztatta, hogy szívesen látná hazánkat a szervezet soraiban.

KIHAGYOTT LEHETŐSÉG. Molnár Károly kutatás-fejlesztésért felelős tárca nélküli miniszter, akihez az űrtevékenység, így az esetleges ESA-tagság ügye is tartozik, a Figyelőnek úgy nyilatkozott: célszerűnek tartaná a csatlakozást, ám azt egyelőre pénzügyi akadályok miatt nem látja megvalósíthatónak. A társulás egyetlen feltétele, s egyben gátja az évi körülbelül 7 milliárd eurós – azaz 2,1 milliárd forint – állami forrásból fedezendő tagsági díj. Mindez nem tűnik vállalhatatlan tehernek, különösen annak fényében nem, hogy a kormány évek óta a magas hozzáadott értéket előállító ipar és a kutatás-fejlesztés támogatásáról beszél. Igaz, e tagdíj háromszorosa az űr kutatásra jelenleg fordított éves költségvetési kiadásnak, de a befizetett összeg 90 százalékát visszanyerhetik az ágazatban tevékenykedő hazai cégek, egyetemek és kutatóintézetek.

Az űriparba történő befektetés mellett szól az is, hogy ez az egyik legdinamikusabban fejlődő ágazat: tavaly 18 százalékos növekedést ért el a kontinensen. Az európai műholdpiacból származó bevételek a 2003-as 178 millió dollárról 2007-re 840 millióra nőttek az amerikai Forecast International légi- és védelmi ipari piackutató cég adatai szerint. A szektor jelentőségét az Európai Unió is évek óta hangsúlyozza, mivel azon cégek, amelyek már bizonyítottak az űrpiacra, hatalmas előnnyel indulnak bármilyen más jellegű high-tech projekt elnyeréséért. „A honvédelemtől a mezőgazdaságon át a klímakutatásig számos területen alkalmazzák az űripari, javarészt műholdas technológiákat” – mondja Barsiné Pataky Etelka, néppárti európai parlamenti képviselő, aki az európai műholdas helymeghatározó rendszer, a Galileo program jelentésévéjeként régóta lobbizik a magyar ESA-tagságért.

Az ESA miniszteri tanácsának résztvevői, a gazdasági válság ellenére, minden eddiginél magasabb hozzájárulást ajánlottak fel a legutóbbi, decemberi hágai csúcstalálkozójukon, amelyen a tagországok űrtevékenységért felelős tárcavezetői rendre az elkövetkező három év programjáról és költségvetéséről állapodnak meg. A tervezett 9 milliárd euró helyett mintegy 10 milliárdot gyűjtöttek össze, egyebek közt a Nemzetközi Űrállomáson végzett tevékenységekre és az Ariane hordozórakéta fejlesztésére. A bőkezűséget több résztvevő miniszter azzal indokolta, hogy az űriparnál keresve sem található jobb befektetés a krízissel sújtott időszakban. Ez a logika vezérelte Barack Obama amerikai elnököt is, aki a napokban jelentette be, hogy gazdaságélénkítő céllal 2,4 milliárd dollárral – összesen 18,7 milliárd dollárra – növeli a NASA 2010-es büdzséjét.

KIS LÉPÉS. Bár a teljes jogú tagságról még mindig nincs döntés, Magyarország tavaly megduplázta korábbi 1 millió eurós partneri tagdíját, így most ezt a magasabb összeget nyerhetik vissza a hazai pályázók. Both Előd, az űrtevékenység koordinálásáért felelős kormányzati szerv, a Magyar Űrkutatói Iroda igazgatója szerint a legfőbb gond a teljes jogú tagsággal az, hogy a támogatások megszűlése jelenleg sem a hazai igényeknek, sem az ESA elvárásainak nem felel meg: az ipari fejlesztésekkel szemben ugyanis túlsúlyban van az elméleti kutatás. Míg az ESA az összes támogatás

Mérlegen az ESA-tagság

Mellette

- Nagyobb lehetőség a hazai űripari cégeknek, kutatószervezeteknek
- A tagdíj 90 százaléka visszapályázható
- Segíthet átalakítani a hazai űripari szerkezetet
- Erősítheti a magas hozzáadott értéket előállító ipart
- Növeli a kutatás-fejlesztési és innovációs költség arányát

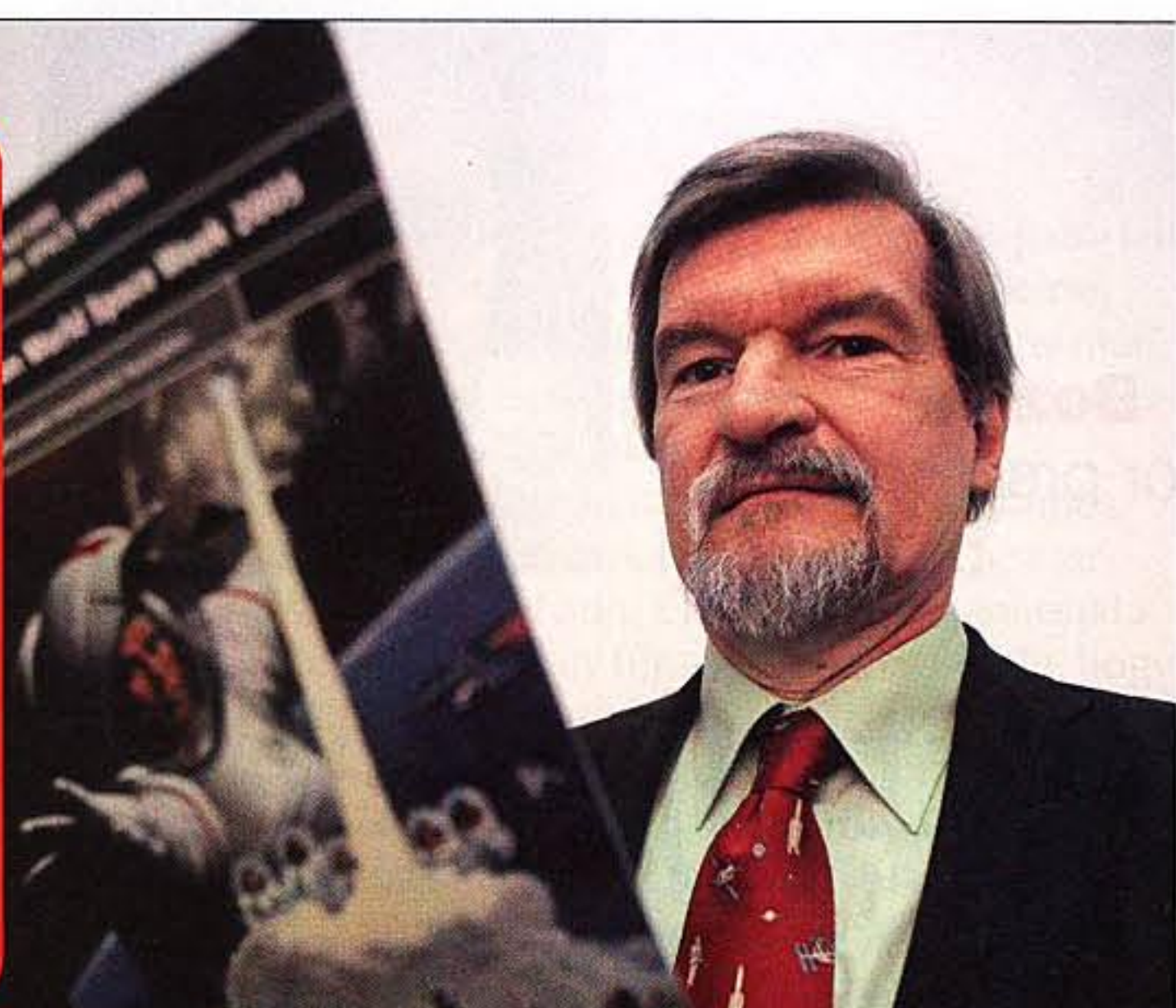

Ellene

- A jelenlegi költségvetési kiadás háromszorosa az éves tagdíj
- Rövid távon nem biztos, hogy sikerül visszapályáznia a pénzt

20 FIGYELŐ 2009. március 12-18.

mindössze 10 százalékát fordítja elméletre, addig Magyarországon ez az utóbbi öt évben visszanyert mintegy 6 millió euró több mint felét emésztette fel.

Ez az állapot – ördögi kör-szerűen – azonban addig nem nagyon változhat, míg az Európai Űrügynökség profittal kecsegtető, technológiai fejlesztésre irányuló hazai ipart. Ezt tapasztalta például a Bonn Hungary Electronics Ltd (BHE), a hazai űriparban tevékenykedő legnagyobb magyar tulajdonú vállalat is. Mint elmondták, a cég a tagság hiánya miatt esett el 2007-ben egy műholdak távvezérléséhez kiírt 3 milliárd eurós pályázattól.

A jelenlegi együttműködő státusz azt a felemás örökséget konzerválja, hogy a térség országai a rendszerváltás előtt a tudományos kutatásban jeleskedtek a Szovjetunió űrkutatói programja, az Interkoszmosz résztvevőiként, miközben a gyártás alig fejlődött. Csehországban és Lengyelországban később az űrszektor kialakulását megkönnyítette a repülőgépipar jelenléte. Nálunk azonban a BHE kivételével alig két tucat mikro-vállalkozás maradt talpon az ágazatban. A miskolci Admatis Kft. például a 2012-es kilövésellel tervezett földmegfigyelő műhold, a Sentinel-2 több kisebb alkatrészére vonatkozó tenderpályázatán vesz részt, a szatellitzel kapcsolatos ügyvezető igazgatója azonban mondja, állami segítség nélkül az ESA speciális szabványai, minőségi előírásai miatt nehézkes a pályázás a kisvállalkozások számára. A román űrügynökségben, a ROSA-ban például külön részleg segíti a tenderrek benyújtását, és népszerűsíti európai szinten a kutatás-fejlesztés eredményeit.

Korábban a döntéshozók közül többen is a magyar űripar csökkenésével érveltek az ESA-csatlakozás ellen. Az eseti megrendeléseknek köszönhetően azonban bebizonyosodott, hogy van potenciál a hazai cégekben, további fejlődést pedig éppen a teljes jogú tagsággal megszorított feladatokat – így Both Előd. A Budapesti Műszaki Egyetem hallgatói és doktoranduszai által fejlesztett első magyar műhold, a Masat-1 példája pedig azt is mutatja, hogy emberi erőforrásban sem lenne hiány.

ZEISLER JUDIT

HOL LEHET

@nó